

Bewijs geleverd? Hoe oordelen consumenten, behandelaars, wetenschappers en rechters over alternatieve behandelwijzen

C.N.M. Renckens

De reguliere geneeskunde hanteert als voornaamste bezwaar tegen de claims van kwakzalvers en alternatieve genezers, dat de werkzaamheid van hun behandelingen niet is aangetoond en dat de onderliggende hypothesen meestal in strijd zijn met gangbare en controleerbare kennis. Zijn de aanbieders van deze geneeswijzen soms enigszins bereid om op deze bezwaren in te gaan of soms zelfs echt effectiviteitsonderzoek te gaan leren c.q. te gaan uitvoeren, met de gemiddelde tevreden patiënt van de kwakzalver verloopt het debat bijna zonder uitzondering veel moeizamer. Deze aanhangers zijn onder de indruk van casuïstiek, anekdotes van wondergenezingen en gebruiken graag de uitdrukking 'wie geneest, heeft gelijk'. Het valse argument 'post hoc, ergo propter hoc' doet in die kringen ook veel opgeld. Soms past de geneeswijze ook in een wereldbeeld met kosmische of spirituele dimensies of is er overmatig vertrouwen in 'natuurlijke' geneeswijzen of in paranormale beaafdheid. Van dergelijke ideeën doet men niet graag afstand. Het voorlichten en overtuigen van deze patiëntencategorie is schier onmogelijk. Uit onderzoek bleek dat deze aanhangers niet een gemiddeld lager maar een hoger opleidingsniveau hebben dan de doorsneebevolking.

Ook treffen we hen relatief vaker aan in Groen Linkse kringen. Filosoof en publicist Jaap van Heerden zal trachten ons inzicht te geven in de denkwereld van deze aanhangers en zal ingaan op de vraag hoe zij bereikt kunnen worden.

Een bijzondere categorie hoger opgeleide leken bestaat uit advocaten en rechters. Niet zelden hebben kwakzalvers en critici als onze Vereniging elkaar getroffen in de rechtszaal en het is dan elke keer opvallend hoe vaak de rechter zich zelfstandig een oordeel vormt over de (wetenschappelijke) bewijzen die door beide partijen worden aangevoerd. Die oordeelsvorming leidt lang niet altijd tot een keuze voor de partij die zich op degelijke wetenschappelijke gegevens beroept. Het interpreteren van medisch-wetenschappelijke artikelen is moeilijk en vergt een aanzienlijke expertise die bij advocaten en rechters – zo is herhaaldelijk gebleken – veelal ontbreekt. Algemene opwinding onder wetenschappers, columnisten en filosofen ontstond in 1996 toen het hof in de zaak van VSM tegen onze Vereniging concludeerde dat wij niet mochten zeggen dat SRL-gelei nutteloos was, omdat wij dat niet hadden aangetoond. Het hof stelde tegelijkertijd dat ook VSM de werkzaamheid ervan niet had aangetoond, maar dat disqualificeerde het middel in zijn ogen niet. In de

Programma symposium

- 13.30 – 13.35 Welkomstwoord door Cees Renckens, voorzitter VtdK
- 13.35 – 13.50 Uitreiking Meester Kackadorisprijs 2010, juryvoorzitter mr. Theo Douma
- 13.50 – 14.00 Apologie van de winnaar 2010
- 14.00 – 14.10 Inleiding op het symposium door Rien Vermeulen, dagvoorzitter
- 14.10 – 14.40 Reviewing the evidence for alternative medicine: tricks or treatment? Edzard Ernst
- 14.40 – 15.10 Science in the courtroom. My personal experience with the English libel laws.
Simon Singh
Theepauze
- 15.30 – 16.00 Magisch denken. Jaap van Heerden
- 16.00 – 16.30 Het spanningsveld tussen juridische en wetenschappelijke bewijsvoering. Serge Vlaar
- 16.30 – 17.00 Plenaire discussie
- 17.00 Borrel

Zaterdag 2 oktober in Felix Meritis, Keizersgracht 324, Amsterdam.

Aanmeldingen via ledenadministratie@kwakzalverij.nl. Vermeld zo mogelijk behalve uw naam ook uw lidnummer bij de aanmelding en natuurlijk met hoeveel personen u komt. Niet-leden betalen 15 euro bij entree. Let op: het aantal plaatsen is beperkt.

Leden van de VtdK kregen al een aanmeldingskaart toegestuurd.

Het symposium is geaccrediteerd voor huisartsen, specialisten ouderengeneeskunde, artsen voor verstandelijk gehandicapten, tandartsen en medisch specialisten.

geneeskunde komt een nieuw geneesmiddel of een nieuwe operatie niet eens toe aan een serieuze bespreking als er niet eerst goed onderzoek is verricht, bij voorkeur na publicatie van dat onderzoek in een erkend wetenschappelijk tijdschrift. Tot het zover is kan elke bewering als gratis worden afgewezen en bekritiseerd. De rechter redeneert vaak anders en houdt naast de beoordeling van wetenschappelijke gegevens ook rekening met de maatschappelijke acceptatie van alternatieve geneeswijzen. Moeten rechters in hun opleiding niet worden geschoold in enige elementaire begrippen van onderzoeksmethodologie? Tijdens het symposium zal dit onderwerp belicht worden door mr. S. Vlaar, die onze Vereniging meermalen als advocaat bijstond.

De situatie in ons land is intussen nog heilig vergeleken met de Britse situatie die buitengewoon klagervriendelijk is en waarbij de bewijslast, veel meer nog dan in ons land, wordt gelegd bij de aangeklaagde criticaster. De Britse wetenschapsjournalist Simon Singh maakte op pijnlijke wijze kennis met dat stelsel nadat hij in een krantencolumn in *The Guardian* kritiek

had geleverd op claims van chiropractoren. Hij werd aangeklaagd en in eerste instantie veroordeeld nadat de Britse chiropractorenvereniging hem wegens smaad voor de rechter bracht. Haar beweringen dat chiropraxie kan helpen bij kinderaandoeningen als darmkrampen, oorontstekingen en bij astma zijn ongegrond, maar de term 'bogus treatment' werd door de lagere rechter opgevat als inhoudende dat hier een beschuldiging van oplichting in het spel was. Gelukkig werd Singh in een hoger beroep op 1 april 2010 in een tweede tussenvonnissen in het gelijk gesteld, maar de Britse wetgeving is nog niet gewijzigd en de cardioloog Peter Wilmshurst en jonge arts-publicist Ben Goldacre liggen nog onder (kostbaar) vuur. De zaak-Singh heeft inmiddels een goede afloop gekregen, want de Britse chiropractoren hebben hun aanklacht ingetrokken. Singh zal ons vertellen over zijn persoonlijke ervaringen en zijn (onvrijwillig gekozen) rol als aangeklaagde en activist ter verbetering van de Britse wet.

Naar de werkzaamheid van alternatieve geneeswijzen is inmiddels veel onderzoek gedaan en af en toe worden resultaten getoond die

onwaarschijnlijk zijn en die niemand gelooft behalve de aanhangers c.q. onderzoekers. De eerste vraag moet dan zijn wat er fout ging in het onderzoek en het antwoord is meestal snel duidelijk. Wat is na alles wat inmiddels is onderzocht nog het nut van effectiviteitsonderzoek van absurde geneeswijzen en moet dat alsmaar worden gestimuleerd omdat (een veel gehoord argument) zoveel mensen er gebruik van maken? Gelden er dan andere regels voor onderzoek naar de effectiviteit van alternatieve therapieën? Wetenschappelijk onderzoek wordt gedaan als er nog getwijfeld wordt, niet meer bij een zeer lage a priori plausibiliteit: daarvoor wordt geen subsidie meer verleend. Edzard Ernst, afkomstig uit Oostenrijk en nu werkzaam in Exeter (Verenigd Koninkrijk), begon zijn carrière als homeopaat en acupuncturist en bekleedt de enige leerstoel ter wereld in 'complementaire geneeskunde'. Hij is een zeer productief publicist onder andere over talrijke meta-analysen van alternatieve geneeswijzen. Kon hij aanvankelijk van sympathie voor de alternatieve geneeskunde worden verdacht, de laatste jaren heeft hij zich tot een zeer ernstig criticus van de sector ontwikkeld en schreef hij samen met Singh het boek *Trick or Treatment*. De enige alternatieve geneeswijzen die in dat boek nog het voordeel van de twijfel krijgen zijn sint-janskruid en de omega-vetzuren. Ernst zal spreken over zin en opbrengst van wetenschappelijk onderzoek van alternatieve geneeswijzen.

DE SPREKERS

Dr. Edzard Ernst, arts, is professor in *Complementary Medicine* aan de Universiteit van Exeter (GB). Hij stichtte in 1993 aldaar de eerste leerstoel in Complementaire Geneeskunde. Hij is oprichter en hoofdredacteur van twee medische tijdschriften, *FACT (Focus on Alternative and Complementary Therapies)* en

Perfusion. Hij kreeg 13 wetenschappelijke prijzen. Hij publiceerde meer dan 1000 artikelen en meer dan 40 boeken.

Dr. Jaap van Heerden is hoogleraar psychologie aan de Universiteit van Maastricht. Hij studeerde filosofie aan de Universiteit van Amsterdam. Van zijn hand verschenen tien bundels essays, waarvan de bekendste zijn *Wees blij dat het leven geen zin heeft* (1990), *Schrikbewind der verzinsels* (1996) en *Uit het autowrak gezaagd* (2007). Zijn wetenschappelijk werk ligt vooral op het terrein van de grondslagen van de psychologie.

Dr. Simon Singh, natuurkundige, promoveerde op een proefschrift over deeltjesfysica. Daarna was hij vanaf 1991 werkzaam bij de wetenschapsafdeling van de BBC. Hij is de auteur van populair-wetenschappelijke boeken zoals *Fermat's Last Theorem*, *The Code Book* en *Big Bang*. Recent was hij co-auteur met prof. Edzard Ernst van het boek *Trick or Treatment, Alternative Medicine on Trial*. Simon Singh is door de Britse vereniging van chiropractoren aangeklaagd wegens smaad, een strijd die hij na twee jaar op het nippertje gewonnen heeft.

Mr. Serge Vlaar studeerde rechten en filosofie aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij heeft zich gespecialiseerd in gedingvoering over handelsgeschillen, mededinging, intellectueel eigendom (IE) en perszaken. Hij is raadsheer-plaatsvervanger in de handels- en IE-kamer van het Gerechtshof in Den Haag en arbiter bij het Nederlands Arbitrage Instituut (NAI). Hij heeft de Vereniging tegen de Kwakzalverij bijgestaan in een aantal processen.

Dr. Rien Vermeulen, dagvoorzitter, is hoogleraar neurologie, in het bijzonder het klinisch wetenschappelijk onderzoek, bij het Academisch Medisch Centrum, Universiteit van Amsterdam. Hij publiceerde in 2008 samen met Hijdra het boek *Rationele geneeskunde* en is sinds 2008 bestuurslid van de Vereniging tegen de Kwakzalverij. ■